

Consequently, pedagogical technology is aimed at improving the teacher's skills, his competence in solving educational problems. Scientific interest in the problem of technology education in the educational environment may provide a characteristic of the permanent, but the fact does not indicate the unanimity of the perception of pedagogical technologies. Among the «open» issues related to pedagogical technologies, the following are urgent: lack of common approaches to the definition of «pedagogical technology» and a clear classification of existing technologies; the uncertainty of the «critical threshold» for the applicability of pedagogical technologies (especially in the context of educational activities); the contradiction between algorithmization, the boundary schematic of technology and the subjective, creative nature of the pedagogical process; correlation of concepts «pedagogical technology», «teaching method», «form of education». Pedagogical technologies as a component of the modern educational environment are analyzed: the structure, properties, conditions of application are considered. An important multidimensional aspect that needs systematic analysis is the complex of conditions for the use of pedagogical technologies. The technological characteristics of modern educational space are highlighted.

Key words: educational environment; pedagogical technology; performance criteria; components of the educational environment; pedagogical innovations.

Дата надходження статті: «17» жовтня 2018 р.

УДК 378.018(44)

Писаревська О. В.*

СУЧАСНА СИСТЕМА ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ

У статті розглянуто систему вищої освіти Франції та французької вищої юридичної освіти, аналізується їхня структура, особливості, відмінність між різними типами навчальних закладів. Обґрунтовано актуальність аналізу досвіду Франції як країни-учасниці єдиного європейського освітнього простору та країни, престиж освітніх установ якої є відомим у всьому світі. Такий аналіз може бути доцільним для подальшого покращення стану освіти в галузі міжнародного права в Україні та впровадження необхідних змін вищій освіті відповідно до вимог сучасного суспільства. Проаналізовано статус французьких університетів, їхню систему управління, процес вступу та внутрішні відмінності. Наведено статистичні дані щодо кількості студентів на юридичних спеціальностях.

Проаналізовано сучасну структуру підготовки майбутніх юристів після реформи LMD (licence – master – doctorat) та її вплив на розвиток та функціонування системи вищої освіти. Розпочата в 2002 році ця реформа адаптувала навчання до європейських стандартів і відповідно до неї підготовку юристів у французькій освітній системі можна розділити на три цикли: бакалаврат/licence, магістратура/master та аспірантура з права/doctorat en droit. Досліджено зміст навчання на кожному циклі та особливості різних типів навчальних програм. Проаналізовано дисципліни, що викладаються на кожному циклі. Досліджено відмінності між різними типами магістратури. Установлено зв'язок між процесом навчання та майбутнім професійним середовищем, окреслено можливість стажувань та подальшого працевлаштування. Визначено французькі навчальні заклади, що спеціалізуються в галузі права та надають якісні освітні послуги, що дозволяють наступне працевлаштування випускників та їхню конкурентоздатність на ринку праці. Наведено приклади програм для здобуття вищого професійного рівня юристів певних напрямів.

Ключові слова: вища освіта, Франція, юридична освіта, навчання, система, бакалаврат, магістратура, аспірантура.

Однією із ознак сучасного суспільства є стрімкий розвиток міжнародних контактів, глобалізація освітніх процесів та потреба у відповідності професійних компетентностей

*© Писаревська О. В.

українських фахівців потребам міжнародного ринку праці. Зміни в соціальному та економічному житті країни, євроінтеграційні процеси, реформи в галузі освіти вимагають нових підходів до навчання.

Аналіз досвіду Франції як країни-учасниці єдиного європейського освітнього простору та країни, престиж освітніх установ якої є відомим у всьому світі, є корисним для покращення стану освіти в галузі міжнародного права в Україні та впровадження необхідних змін. Доцільно звернути увагу на організацію навчального процесу в університетах та вищих школах Франції, оскільки юридичні факультети цієї країни мають довгу історію й відзначаються якістю надання освітніх послуг. Необхідність дослідження освітніх стратегій в університетах Франції пов'язана зі змінами в системі освіти України: останніми роками суттєво пошквалилася міжнародна студентська академічна мобільність, зокрема за програмами Erasmus+ тощо випускники українських вищів мають змогу стажуватися та працювати в міжнародних організаціях та європейських структурах, таких, як Європарламент, Європейська комісія, Європейський суд з прав людини, ООН, ЮНЕСКО і тд. Дослідження сучасного стану системи вищої освіти Франції є важливим, оскільки знання міжнародного досвіду в цій галузі дозволить застосувати найкращі практики в навчальному процесі українських студентів і допоможе подолати міжкультурні бар'єри.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що сучасними українськими та зарубіжними вченими було здійснено певну кількість досліджень історії, розвитку та сучасного стану вищої освіти Франції та вищої юридичної освіти зокрема. У своїх працях М. Баєн досліджує історію університетської освіти Франції [12], А. Бьєнеми цікавиться структурою вищої освіти Франції [13], О. Голотюк [4] та Л. Зязюн [5] досліджували сучасну систему вищої освіти Франції та її еволюцію, К. Корсак [9] – її цілі, структуру, досягнення й проблеми; реформуванням вищої освіти та основним етапам її розвитку присвячені дослідження Б. Вульфсона [2; 3], чинникам, що впливають на реформування її змісту, – дослідження Л. Шаповалової [11]. Л. Козак [6] та О. Хміль [10] досліджували особливості університетської освіти Франції, О. Бочарова [1] – процес модернізації вищої школи в сучасній Франції. Педагогічними аспектами вищої юридичної освіти та процесом її глобалізації цікавляться А. де Люже, М. Флоре Лонжу, С. Ларонд Клерак [15], Б. Дондеро [16], Д. Коровяковський [7; 8]. У галузі досліджень юридичної педагогіки працює команда Л. Кутрона [14].

Мета статті – виявлення особливостей сучасної системи юридичної освіти Франції, що передбачає виконання таких дослідницьких завдань: класифікація освітніх закладів, циклів навчання, аналіз змісту навчання на юридичних спеціальностях.

Французька система вищої освіти є централізованою й керується Міністерством вищої освіти, досліджень та інновацій. Франція має багатий досвід організації вищої освіти. Найстаріший з університетів, Сорбонна, був заснований у 1253 році. Станом на січень 2018 року у Франції функціонують 67 державних та 19 приватних університетів, 1 національний політехнічний інститут (Національний політехнічний інститут у Тулузі). Французький університет є установою, що має на меті передачу знань через надання вищої освіти, їхнє збереження (університетські бібліотеки), їхня валоризація та продукування (дослідницька діяльність). Університети є державними установами, які керуються в демократичний спосіб, мають належну автономію й доступ до яких є можливим для осіб, що мають диплом, що підтверджує здобуття середньої освіти (загальної, технічної чи професійної). У 2016 році 1,593 мільйони студентів записалися до університетів серед загальної кількості студентів 2,5 мільйони. На юридичних спеціальностях навчається щороку близько 200 тис. студентів [16, с. 18].

На відміну від університетів, запис до яких відбувається без конкурсу за умови наявності диплому, що підтверджує здобуття середньої освіти, вступ до Вищих шкіл відбувається на конкурсній основі. Вища школа – це вищий навчальний заклад, вступ до якого відбувається за конкурсом і який надає освітні послуги високого рівня.

Підготовка до вступу до цих навчальних закладів відбувається в підготовчих класах (CPGE), які підпорядковуються Міністерству освіти, у той час, як самі Вищі школи підпорядковуються відповідним галузевим міністерствам: сільського господарства, культури, оборони, індустрії, юстиції, здоров'я або самого Міністерства освіти, як Нормальні вищі школи (École normale supérieure). У 2018 році Об'єднання Вищих шкіл (C.S.I) нараховує 217 установ, серед яких 4 Нормальні вищі школи, комерційні, інженерні, мистецькі вищі школи, школи адміністрування, політичних студій, судочинства і т.д.

Французька вища освіта, відповідно до Болонської конвенції [17], складається з 3-х циклів: 1) бакалаврат/Licence, 2) магістратура/Master, 3) аспірантура/ Doctorat.

Юридичну освіту у Франції можна здобути на юридичних факультетах університетів. Спеціальність «Міжнародне право» також є в деяких Вищих школах, наприклад у ISIT La Grande École du multilinguisme et de l'interculturel (Вищій Школі багатомовності та між культурної комунікації) [18]. Університет Université Paris 2 Panthéon Assas [19] є найпрестижнішим університетом Франції, що перейняв традиції Паризького університету, де 80 відсотків студентів учаться на правничих спеціальностях. Юридичні факультети є в більшості університетів. Після реформи LMD (licence – master – doctorat), розпочатої у 2002 році, яка мала на меті модифікувати систему французької вищої освіти, щоб адаптувати її до європейських стандартів, підготовку юристів у французькій освітній системі можна розділити на кілька блоків.

1. Бакалаврат/Licence – три перші роки навчання в університеті. Вступ можливий після закінчення середньої школи й отримання диплому про середню освіту (baccalauréat). Цей період розділено на шість семестрів. Перший семестр присвячено вивченню права, основам приватного та публічного права. У другому семестрі вивчається конституційне та цивільне право, історія права та інституцій. У третьому семестрі вивчається зобов'язальне право, кримінальне право, право державних фінансів. У четвертому семестрі вивчається майнове, адміністративне та європейське право. У кожному семестрі є перелік додаткових вибіркового курсів. Навчальна програма третього курсу (п'ятий і шостий семестри) складена таким чином, що студент може обрати спеціалізацію, а значить – базові й вибіркові курси. Можливі дві спеціалізації:

- публічне право (адміністративний спір, міжнародне приватне право, право адміністративно-територіальних утворень тощо);
- приватне право (підприємницьке право, цивільний процес, трудове право, цивільне право тощо).

Диплом бакалаврату з права (Licence en droit) не надає можливості здійснювати юридичну практику чи проходити професійне стажування в пов'язаних галузях, а надає доступ до наступного етапу навчання, магістратури.

2. Магістратура/Master – M1 або M2 – вступ відбувається на основі конкурсу успішності, оцінок та нагород студентів підчас навчання на програмі Licence. Тривалість навчання на програмі **Master 1** (M1) становить один рік. Згідно із реформою LMD магістерські програми поділено на галузі знань та напрями. Галузі знань обирались університетами, перший етап відбору відбувся у 2003-2006 роках, згодом, у 2007 році, було затверджено національний перелік чотирьох національних галузей, які зафіксовано в Національному переліку спеціальностей (Cadre national des formations) у 2014 році [20]. Існує чотири галузі знань для магістратури:

- мистецтво, філологія, мови;
- право, економіка, управління;
- гуманітарні та соціальні науки;
- науки, технології, здоров'я.

Диплом рівня **Master 1** (M1) дозволяє випускнику вести юридичну практику, зокрема працювати юридичним консультантом на підприємстві, а також виконувати діяльність адвоката, судового пристава-виконавця, нотаріуса, судді. Цей диплом

необхідний для складання іспиту на право ведення юридичної практики або для продовження навчання. Програми спеціалізовані й надають можливість вивчати окремі галузі права: міжнародне, комерційне, публічне тощо. Навчання орієнтоване на отримання професійних компетентностей та навичок.

Більшість студентів юридичних спеціальностей продовжують навчання на рівні **Master 2 (M2)** – магістр права другого року навчання.

Як і для інших спеціальностей, магістратура з права **Master 2 (M2)** має два напрями: **Master 2 (M2) finalité recherche** – дослідницька магістратура, де увага приділяється, насамперед, науковій площині юриспруденції, наприклад, у галузі історії права, ділового, банківського, фінансового права та авторського права, європейського ділового права, міжнародного публічного (Université Paris 2 Panthéon Assas) [19], право спадщини та інтелектуальної власності (Université de Poitiers) [21], фундаментальне карне право (Université de Montpellier) [22], та **Master 2 (M2) finalité professionnelle** – магістратура у вузькоспеціалізованій професійній площині: міжнародне право (Université Paris Saclay [23], Université de Bordeaux [24], Université Grenoble Alpes [25]), міжнародне економічне право (Université Paris 2 Panthéon Assas [19]) тощо. Існує також поняття **Master indifférencié (recherche et professionnel)** – недиференційована магістратура, дослідницька й професійна водночас, яка має на меті гармонізувати освітню пропозицію з пропозиціями інших європейських країн, сприяти професійній інтеграції студентів дослідницької магістратури. Уперше такий тип магістратури було запропоновано університетом Реймс Шампань Арден у 2008 році [26].

3. Аспірантура з права/ Doctorat en droit є третім етапом трирівневої системи юридичної освіти, але це не єдина можливість здобуття вищого професійного рівня для юристів. У Франції докторський ступінь є національним науковим ступенем, що призначається наказом міністерства. Щоб вступити в докторську школи, необхідно мати диплом магістра **Master** або колишній диплом DEA – diplôme d’étude approfondis. Для юридичної аспірантури часто необхідним є **Master 2 (M2) finalité recherche** (дослідницький). Період навчання в аспірантурі складає три роки. Навчання відбувається в докторських школах при університетах та Вищих школах. Наприклад, Вища школа політичних студій (SciencePo) [27], один із найпрестижніших навчальних закладів Франції, пропонує аспірантуру з права, де докторська програма має на меті підготувати юристів, що матимуть академічну та дослідницьку кар’єру у Франції чи за кордоном. Дисертаційне дослідження може бути написана французькою чи англійською мовами. На першому році (D1) навчання аспіранти працюють над розробкою наукового проекту та плану дисертаційного дослідження під керівництвом наукового керівника. Другий рік навчання (D2) відбувається за кордоном, кожний аспірант здійснює дослідження в одному із закладів-партнерів: Гарвардській школі права (Кембрідж), Корнуелівській школі права, на юридичних факультетах університетів Мак Гіл, Турину, Франкфурта, Кіото і тд. Третій рік навчання (D3) присвячено написанню дисертаційного дослідження, закритому та публічному захисту роботи. За схожою схемою відбувається навчання в докторській школі Університету Paris I Sorbonne Panthéon, яка пропонує докторську програму з міжнародного, європейського та комунітарного права.

Існують й інші програми для здобуття вищого професійного рівня юристів певних напрямів: адвокатів, нотаріусів, магістратів, корпоративних юристів. Національна школа суддівства ( cole nationale de la magistrature) [28] в Бордо здійснює підготовку суддівського корпусу, корпоративні юристи підвищують кваліфікацію за програмою DJCE (Diplôme de juriste conseil d’entreprise), яка надає необхідну теоретичну й практичну підготовку висококваліфікованих фахівців, як для практичної діяльності, так і для дослідницької, майбутні адвокати навчаються в регіональних Центрах професійної підготовки адвокатів (Centre régional de formation professionnelle des avocats CRFPA) й отримують диплом адвоката CAPA, майбутні нотаріуси –

у Національному центрі професійної нотаріальної підготовки (Centre National de l'Enseignement Professionnel Notarial (Le CNEPN) [29].

Ця складна освітня система спрямована на формування фахівців, здатних надавати якісні юридичні послуги на всіх рівнях. У Франції, як і в багатьох інших країнах, спеціалісти в галузі вищої освіти стурбовані процесом адаптації університетської освіти до реалій соціо-економічного середовища, тому навчання, що відбувається в парадигмі компетентнісного підходу з акціональною перспективою й сприяє формуванню професійної компетентності, добре сприймається на таких факультетах, як юридичні, оскільки ці факультети традиційно вважаються такими, що навчають фаху й це навчання дозволяє студентам відразу інтегруватися до ринку праці, застосовуючи всі набуті під час навчання компетентності.

Отже, під час аналізу наукових, психолого-педагогічних, методичних публікацій з проблеми дослідження та нормативних джерел, що регламентують освітній процес в вищих навчальних закладах Франції було виявлено таке:

1) на формування сучасних освітніх тенденцій у французьких університетах і вищих школах великий вплив мали процеси, орієнтовані на створення єдиного європейського освітнього простору та стандартизація освіти. Зокрема, це відображається у впровадженні системи LMD (Licence – Master – Doctorat), взаємозарахуванні кредитів, поживаленні міжнародної академічної мобільності і т.д.;

2) зазначені процеси мають позитивний вплив на якість освіти, зміцнення престижу французьких вищих навчальних закладів, а також зв'язок вищої освіти із наступним працевлаштуванням випускників та їхня конкурентоздатністю на ринку праці;

3) французьких освітній досвід є актуальним і для українських вищих навчальних закладів, які готують майбутніх фахівців у галузі права, а тому він потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Бочарова О. А. Модернізація вищої школи у сучасній Франції: текст дисертації канд. пед. наук. Горлівка: Горлівський держ. педагогічний ін-т іноземних мов, 2006. 196 с.
2. Вульфсон Б. Л. Педагогическая мысль в современной Франции: монографія. М.: Педагогика, 1983. 184 с.
3. Вульфсон Б. Л. Школа современной Франции. М.: Педагогика, 1970. 318 с.
4. Голотюк О. В. Підготовка вчителів іноземних мов в університетах Франції: монографія. Харків, 2009. 186 с.
5. Зязюн Л. І. Освітні моделі Франції в культурологічному вимірі. *Педагогічний процес: теорія і практика*: зб. наук. пр. К., 2009. Вип. 2. С. 89-109.
6. Козак Л. В. Особливості університетської освіти Франції. К.: Освітологічний дискурс, 2017. № 1-2. С. 96-105.
7. Коровяковский Д. Г. Педагогика и высшее юридическое образование: традиции и современность. М.: Прометей, 2018. 232 с.
8. Коровяковский Д. Г. Глобализация высшего юридического образования: историко-правовые аспекты формирования инновационного подхода: монографія. М.: Кнорус, 2015. 144 с.
9. Корсак К. В. Система освіти Франції: цілі, структура, досягнення і проблеми. К.: Вища освіта України, 2001. С. 91-102.
10. Хміль О. В. Особливості системи вищої освіти у Франції. Д.: Молодь і ринок, 2010. С. 95-99.
11. Шаповалова Л. В. Чинники, що впливають на реформування змісту університетської освіти сучасної Франції. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. Вип. 37. Херсон: С. 217-222.
12. Bayen M. Histoire des universités. P.: Presse universitaire de France, 1973. 126 p.
13. Bienaumy A. L'enseignement supérieur et l'idée d'université. P.: Economica, 1986. 328 p.
14. Coutron L. Pédagogie judiciaire et application des droits communautaire et européen. P.: Editions Emile Bruylant, 2012. 320 p.
15. De Luget A., Flores-Lonjou M., Laronde-Clÿrac C. Quelle pédagogie pour l'étudiant juriste? Expérimentations, modélisations, circulation. P: Bruylant, 2012. 434 p.

16. Dondero B. Droit 2.0. Apprendre et pratiquer le droit au XXIe siècle. P.: LGDJ, Lextenso éditions, 2015. 509 p.
17. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти», режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/994_525
18. Вища Школа багатомовності та між культурної комунікації. URL: <https://www.isit-paris.fr/>
19. Університет Universitй Paris 2 Panthйon Assas. URL: <https://www.u-paris2.fr/fr/formations/offre-de-formation/masters>
20. Національний перелік спеціальностей (Cadre national des formations). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000028543525&categorieLien=id>
21. Університет міста Пуатьє. URL: www.univ-poitiers.fr/
22. Університет міста Монпельє. URL: droit.edu.umontpellier.fr/
23. Universitй Paris Saclay, Париж. URL: <https://www.universite-paris-saclay.fr/fr/formation/school/droit-et-science-politique>
24. Університет міста Бордо. URL: <https://droit.u-bordeaux.fr/>
25. Університет міста Гренобль. URL: <https://www.univ-grenoble-alpes.fr/fr/grandes-missions/universite/organisation/facultes-ecoles-instituts/faculte-de-droit-de-grenoble-999.kjsp>
26. Університетом міста Реймс. URL: <http://www.univ-reims.fr/ufrdroit>
27. Вища школа політичних студій (SciencePo). URL: <http://www.sciencespo.fr/ecole-doctorale/fr/content/doctorat-en-droit>
28. Національна школа суддівства (Йcole nationale de la magistrature). URL: <http://www.enm.justice.fr/>
29. Національний центр професійної нотаріальної підготовки (Centre National de l'Enseignement Professionnel Notarial (Le CNEPN). URL: <http://www.cnepn.fr/>

Pysarevska O. V.

MODERN SYSTEM OF HIGHER LEGAL EDUCATION IN FRANCE

The article deals with the system of higher education in France and French higher legal education, analyses their structure, peculiarities, and the difference between various types of educational institutions. The current state of French higher legal education and the rationale for the research of its content as the example of the successful functioning of the educational system are outlined.

The topicality of the analysis of the experience of France as a member country of the common European education space and the country with the educational institutions, the prestige of which is known all over the world, is substantiated for the improvement of the education in the sphere of international law in Ukraine and the implementation of the necessary changes. The need to study educational strategies at universities in France is due to changes in the education system of Ukraine. In recent years, international student mobility has substantially revived; Graduates from Ukrainian universities have the opportunity to practice and work in international organizations and European structures such as the European Parliament, the European Commission, the European Court of Human Rights, the UN, UNESCO, and so on.

The current structure of the training of future lawyers after the LMD reform (licence – master – doctorat) that started in 2002, adapted the studies to European standards and according to which the training of lawyers in the French educational system can be divided into three cycles, a bachelor's degree/licence, a master's degree/master, and a PhD in law/doctorat en droit, is analysed. The content of training within every cycle and the distinctive features of different types of training cycles is researched. The differences between different types of magistracy are analyzed. The connection between training with the professional environment, the possibility of professional training and further employment are described. French educational institutions specialising in law and providing quality educational services that allow further employment of the graduates and their competitiveness on the labour market are presented.

Key words: higher education, France, legal education, system, bachelor's degree, master's degree, PhD.

Дата надходження статті: «29» вересня 2018 р.